

12. Степанова, Ю. В. Костюм древнерусского человека: Реконструкция по данным археологии / Ю. В. Степанова. – Тверь, 2014.

13. Столярова, Е. К. Золотостеклянные и серебростеклянные бусы Древней Руси: технология и хронология / Е. К. Столярова // Тверь, Тверская земля и сопредельные территории в эпоху Средневековья. – Тверь, 2015. – Вып. 8. – С. 7–14.

14. Штыхаў, Г. В. Могільнік Ізбішча-Дзвінаса / Г. В. Штыхаў // Матэрыялы па археалогіі Беларусі. – Мінск, 2008. – Вып. 16.

15. Cehak-Hońubowiczowa, H. Rejestracja i ochrona zabytków archeologicznych / H. Cehak-Hońubowiczowa // Zabytki archeologiczne wojewódstwa Wileńskiego i Nowogrodzkiego. – Wilno, 1936. – S. 28–40.

16. Cehak-Hońubowiczowa, H. Materiał i zagadnienia cmentarzyska kurhanowego koło wsi Nawry w powiecie Postawskim / H. Cehak-Hońubowiczowa // Rocznik Archeologiczny. – T. 1. – Wilno, 1937. – S. 5–51.

17. Hońubowicz, W. Pięć lat pracy terenowej Muzeum Archeologicznego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1933–1937) / W. Hońubowicz // Rocznik Archeologiczny. – T. 1. – Wilno, 1937. – S. 83–90.

18. Tyszkiewicz, K. Wilija i jej brzegi: pod względem hydrograficznym, historycznym, archeologicznym i etnograficznym: wydanie ilustrowane / K. Tyszkiewicz. – Drezno, 1871.

19. Volkaite-Kulikauskiene, R. Senovės Lietuvių Drabužiai ir jų Papuošalai / R. Volkaite-Kulikauskiene. – Vilnius, 1997.

(Дата падачы: 20.02.2020 г.)

I. У. Цімовіч

Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы, Мінск

I. V. Titovich

National Institute for Higher Education, Minsk

УДК 908(476)(043.3)

ПАДЫХОДЫ ЎЛАД П РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ У ДАЧЫНЕННІ ДА РАЗВІЦЦЯ КРАЯЗНАЎСТВА НА ТЭРЫТОРЫІ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ

APPROACHES OF THE AUTHORITIES OF THE II RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ IN RELATION TO THE DEVELOPMENT OF LOCAL HISTORY IN WESTERN BELARUS

Артыкул прысвечаны пытанням заканадаўчай рэгламентацыі развіцця краязнаўчага руху на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Аналізуецца як агульнапольскае, так і лакальнае заканадаўства ў дачыненні да дзейнасці краязнаўчых таварыстваў і гурткоў, захавання гісторыка-культурнай спадчыны.

Ключавыя словы: краязнаўства; Заходняя Беларусь; таварыства; гісторыка-культурная спадчына; міжваенны перыяд.

The article is devoted to questions of legislative regulation of local lore movement in Western Belarus. Analyzed as a Polish national, and local laws regarding the activities of local history societies and company, preservation of historical and cultural heritage.

Key words: local history; Western Belarus; company; historical and cultural heritage; intermilitary period.

Неабходна адзначыць, што кіруючыя органы II Рэчы Паспалітай даволі негатыўна ўспрымалі краязнаўчы рух заходнебеларускага насельніцтва, імкнуліся заканадаўча абмежаваць яго арганізацыйную прысутнасць у Заходняй Беларусі і забяспечыць дамінаванне прапольскіх дзяржаўных і грамадскіх краязнаўчых устаноў, такіх як мясцовыя аддзелы Польскага краязнаўчага таварыства (далей – ПКТ), Таварыства развіцця ўсходніх зямель (далей – ТРУЗ), Інстытута даследавання нацыянальных праблем (далей – ІДНП), Інстытута даследавання ўсходніх зямель (далей ІДУЗ), Таварыства дапамогі народным промыслам (далей – ТДНП). Менавіта гэты абмежавальны накірунак дзяржаўнай палітыкі ў дачыненні да заходнебеларускага краязнаўства прасочваецца ў агульнапольскім і рэгіянальным заканадаўстве.

Юрыдычныя нормы, якія адлюстроўвалі працэс развіцця краязнаўства на тэрыторыі Заходняй Беларусі, былі закладзены яшчэ ў польскай Канстытуцыі 1921 г. і прадугледжвалі захаванне права прыватнай уласнасці на гісторыка-культурную спадчыну, аднак сталая распрацоўка асноўных прынцыпаў краязнаўчай дзейнасці адбылася толькі на працягу 1931–1939 гг., калі пачала ўкараняцца праграма рэгіяналізму. Менавіта ў гэты перыяд былі прыняты асноўныя заканадаўчыя акты, якія рэгламентавалі краязнаўчую дзейнасць, як на тэрыторыі цэнтральнай Польшчы, так і на далучаных да яе заходнебеларускіх землях. Зыходзячы з таго, што краязнаўчы рух на тэрыторыі II Рэчы Паспалітай і ўласна Заходняй Беларусі быў прадстаўлены як дзейнасцю дзяржаўных, грамадскіх і школьна-акадэмічных устаноў, так і працай аматараў і асобных прадстаўнікоў рэгіянальных і цэнтральных органаў улады, здаецца правамерным разгледзець заканадаўчыя акты, у якіх рэгламентавалася правое забеспячэнне функцыянавання таварыстваў і музеяў, нягледзячы на іх маёмасную прыналежнасць.

Пасля юрыдычнага замацавання факта далучэння Заходняй Беларусі да польскай дзяржавы ў 1921 г., усе заканадаўчыя і прававыя нормы Польшчы былі пашыраны і на гэтую тэрыторыю. Папярэдняе распараджэнне Генеральнага камісара ўсходніх зямель «Аб арганізацыях» ад 25 верасня 1919 г. [1, а. 48] ужо не ўлічвала новых гістарычных варункаў, таму ў 1930-я гг. пачалася праца па распрацоўцы новага закона, які павінен быў замацаваць і ўніфікаваць прынцыпы краязнаўчай дзейнасці грамадскіх і дзяржаўных аб’яднанняў на ўсёй тэрыторыі II Рэчы Паспалітай, нягледзячы на іх нацыянальную прыналежнасць. Пэўная мадыфікацыя папярэдніх норм дзейнасці навукова-даследчых аб’яднанняў краязнаўчага профілю на тэрыторыі Заходняй Беларусі была выклікана і зменамі ва ўнутранай палітыцы польскага кіраўніцтва, пераважна пераходам органаў улады Польшчы да рэалізацыі дзяржаўнай праграмы грамадзянскага выхавання нацыянальных меншасцей і канцэпцыі рэгіяналізму.

Значным новаўвядзеннем у распадаржэнні прэзідэнта II Рэчы Паспалітай «Права аб таварыствах» ад 27 кастрычніка 1932 г. з’явілася норма аб перадачы паўнамоцтваў па рээстрацыі таварыстваў у кампетэнцыю мясцовых улад рэгіёну, што значна ўскладніла працэс стварэння грамадскага аб’яднання [2, с. 1947–1953]. Ініцыятыўнай групе неабходна было пераканаць мясцовую адміністрацыю аб належнай і карыснай дзейнасці таварыства па ажыццяўленню выканання прынцыпаў дзяржаўнай палітыкі на далучаных тэрыторыях. Акрамя таго, асобныя палажэнні «Права аб таварыствах» дазвалялі ўмешвацца рэгіянальным уладам у дзейнасць таварыства, калі яно не праяўляла пэўнай актыўнасці, што дазваляла часткова спыніць дзяржаўнае фінансаванне фіктыўных таварыстваў, але адначасова стварала для рэгіянальных і цэнтральных органаў улады дадатковыя рычагі ўздзеяння і кантролю над грамадскімі аб’яднаннямі. У сваю чаргу дзейнасць аб’яднанняў з уласна культурнымі мэтамі прыраўноўвалася да дзейнасці таварыстваў, якія не мелі ніякіх юрыдычных правоў і прадстаўлялі сабой распылістыя суполкі са слаба выражанымі мэтамі. Такого тыпу аб’яднанні існавалі часцей намінальна і даволі кароткі час, таму што дазвол на іх функцыянаванне на тэрыторыі Заходняй Беларусі рэгіянальныя органы ўлады давалі рэдка: яго сябрам забаранялася ўсялякая дзейнасць па-за межамі пасаджэнняў таварыстваў, нават накіраваная на рэалізацыю асноўных прынцыпаў дзяржаўнай палітыкі. Менавіта нормы, закладзеныя ў «Праве аб таварыствах» былі выкарыстаны дзяржаўнымі органамі ўлады для афіцыйнага спынення ці прыпынення дзейнасці на тэрыторыі Заходняй Беларусі большасці заходнебеларускіх краянаўчых таварыстваў, праца якіх з’яўлялася шкоднай з пункту гледжання рэгіянальных уладаў.

Такім чынам, атрымаўшы новыя, юрыдычна замацаваныя правы дзейнасці, краянаўчыя таварыствы Заходняй Беларусі апынуліся ў залежнасці ад рэгіянальных органаў улады, якія ў першую чаргу кіраваліся пытаннямі ўніфікацыі польскай дзяржавы. Асветная і культурная дзейнасць заходнебеларускіх аб’яднанняў лічылася дзяржавай шкоднай і непатрэбнай, бо разглядалася асобнымі прадстаўнікамі мясцовай улады як сродак выхавання нацыянальнай самасвядомасці меншасцяў, што, на іх погляд, стварала пагрозу адзіноству і непадзельнасці маладой польскай дзяржавы.

Дзейнасць заходнебеларускіх акадэмічных таварыстваў краянаўчага профілю, што існавалі пры Віленскім універсітэце імя С. Баторыя (далей – ВУСБ) і на якія не распаўсюджваліся юрыдычныя прынцыпы распадаржэння ад 27 кастрычніка 1932 г., рэгулявалася пастановай міністра веравызнанняў і публічнай асветы (далей – ВПА) «Аб студэнцкіх таварыствах», прынятай 30 красавіка 1933 г. [3, с. 627–629]. Пастанова дазваляла ўсім студэнтам II Рэчы Паспалітай на тэрыторыі навучальнай установы ствараць навуковыя, спартыўныя, ідэйна-выхаваўчыя, культурна-таварыскія, краянаўчыя і прыцяляў розных нацый аб’яднанні. Акрамя шэрагу абмежаванняў у арганізацыйнай пабудове акадэмічных таварыстваў, пастанова больш

увагі звярталася менавіта на пытанні нагляду за дзейнасцю таварыства, у той час як мэтавая і ідэалагічная накіраванасць працы таварыства заставалася ў кампетэнцыі праўлення гэтага студэнцкага аб'яднання. Увядзенне пастановы на практыцы паказала недапрацаванасць некаторых прынцыпаў, таму 16 студзеня 1934 г. міністр ВПА падпісаў новы загад «Да справы змены некаторых пастаноў распараджэння міністра ВПА ад 30 красавіка 1933 г. «Аб студэнцкіх таварыствах», які замацоўваў больш жорсткія патрабаванні да ідэалагічных варункаў дзейнасці акадэмічных таварыстваў і пашыраў нагляд за працай студэнтаў з боку рэктара і Сената [4, с. 106]. Акрамя таго, згодна з новымі нормаў, адміністрацыя ВУСБ абавязана была штогод дасылаць міністру ВПА агульную даведку аб нацыянальна-культурнай і палітычнай дзейнасці студэнтаў падчас канікул, створаную на падставе справаздач асобных студэнцкіх таварыстваў.

Падрыхтаваныя дапаўненні да пастановы міністра ВПА «Аб студэнцкіх таварыствах» не здолелі кардынальна змяніць становішча ў галіне дзейнасці акадэмічных таварыстваў ВУСБ. У студэнцкім асяроддзі ўніверсітэта працягвалі дзейнічаць нацыянальныя аб'яднанні беларусаў, літоўцаў і ўкраінцаў з уласнымі крэйзнаўчымі мэтамі, праца якіх была накіравана на падтрымку ўласных нацыянальных культур і пашырэнне нацыянальнай самасвядомасці. У той жа час адміністрацыя ВУСБ мела мінімальныя сродкі для абмежавання, спынення ці забароны гэтай непатрэбнай для дзяржавы грамадскай дзейнасці, што вымагала новы пошук міністрам ВПА юрыдычных норм, якія б прадстаўлялі сабой сінтэз дэмакратычных прынцыпаў і рознага кшталту забарон, на падставе якіх можна было б кіраваць грамадскай актыўнасцю студэнтаў.

Новая пастанова міністра ВПА «Аб студэнцкіх таварыствах» была прынята 14 кастрычніка 1937 г. і значна пашырала магчымасці для стварэння акадэмічных таварыстваў крэйзнаўчага накірунку, але адначасова і павялічвала ступень кантролю за гэтай дзейнасцю з боку адміністрацыі ВУСБ [5, с. 1426–1430]. Працэдура абмежавання колькасці акадэмічных таварыстваў сярод студэнтаў, якая адпавядала дзяржаўным прынцыпам недапушчэння з'яўлення новых грамадскіх аб'яднанняў беларусаў, абавязвала на права Сената ВУСБ адмаўляць у рэгістрацыі, калі статут новага таварыства не адпавядаў усім умовам, ці калі ўжо існавала падобнае таварыства, ці дзейнасць будучага таварыства не адпавядала агульным прававым нормам, магла парушыць грамадскую бяспеку, альбо калі стварэнне новага таварыства не прынясе ніякай карысці навучальнаму і выхаваўчаму працэсу моладзі. Акрамя таго, пад кантроль універсітэцкіх улад ВУСБ аддаваліся не толькі навучальна-выхаваўчы працэс, але і ўсялякія даследчыя дзеянні і імпрэзы таварыстваў, як на тэрыторыі ўніверсітэту, якія неабходна было ўзгадняць з куратарам, так і мерапрыемствы крэйзнаўчага характару за межамі ўніверсітэту, якія праводзіліся толькі са згоды рэктара. Гэтыя нормы дазволілі ўладам ВУСБ на больш якасным узроўні кантраляваць грамадскую

дзеінасць студэнцкіх таварыстваў краязнаўчага профілю і стварылі прававыя падмуркі для скарачэння колькасці аб'яднанняў прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей з палітызаванымі нацыянальна-культурнымі мэтамі дзеінасці, якія не адпавядалі агульнаму кірунку дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі ў Заходняй Беларусі.

Такім чынам, заканадаўчая рэгламентацыя дзеінасці рознага кшталту грамадскіх аб'яднанняў II Рэчы Паспалітай, дазволіла павялічыць у міжваенны перыяд на заходнебеларускай тэрыторыі колькасць беларускіх і польскіх таварыстваў з навукова-даследчымі, краязнаўчымі і асветнымі мэтамі дзеінасці. Адначасова праца амаль усіх дазволеных грамадскіх арганізацый Заходняй Беларусі знаходзілася пад наглядам дзяржаўных і мясцовых органаў улады, сярод якіх галоўную ролю каардынатора краязнаўчага кірунку працы выконвала міністэрства ВПА, якое ажыццяўляла агульны нагляд за дзеінасцю ўсіх грамадскіх аб'яднанняў навукова-асветнага і краязнаўчага профілю. Таму краязнаўчая дзеінасць як адзін з кірункаў працы навукова-даследчых і нацыянальна-культурных аб'яднанняў непасрэдна залежала ад юрыдычных норм дзеіння таварыстваў на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Абмежаванне заканадаўствам II Рэчы Паспалітай магчымасцяў вольнага развіцця культурна-асветных устаноў беларускай меншасці прывяло да колькаснага дамінавання на гэтай тэрыторыі прадстаўніцтваў польскага краязнаўства.

У дапаўненні да агульнапольскага заканадаўства, якое стварала праўныя падмуркі пашырэння і развіцця краязнаўчага руху на тэрыторыі Заходняй Беларусі, адміністрацыйнымі ўладамі паўночна-ўсходніх ваяводстваў прымаліся рэгіянальныя заканадаўчыя акты, якія ўлічвалі заходнебеларускую спецыфіку і рэгламентавалі краязнаўчую дзеінасць на гэтай тэрыторыі.

Першапачаткова на тэрыторыі Заходняй Беларусі польскімі часовымі рэгіянальнымі ўладамі была арганізавана праца па выяўленню, ахове і рээстрацыі помнікаў, якія разглядаліся як польская гісторыка-культурная спадчына. Планавалася, што да гэтай працы самастойна далучыцца мясцовае насельніцтва праз арганізацыю і пашырэнне грамадскіх краязнаўчых арганізацый, чаго не адбылося. Таму на пасаджэнні кіраўнікоў акруг і шэфаў секцый Грамадзянскага ўрада ўсходніх зямель 23 студзеня 1920 г. была прынята пастанова, якая настойліва заклікала заходнебеларускае грамадства і культурныя аб'яднанні да пашырэння апекі над гістарычнымі помнікамі ў межах асобных мясцовасцей [6, с. 5]. Тым не менш уся наступная праца рэгіянальных органаў улад заходнебеларускіх ваяводстваў у гэтым накірунку выходзіла з неабходнасці ўключэння шырокіх слаёў грамадства Заходняй Беларусі ў працэс аховы польскай гістарычнай спадчыны, як складаючай ўсяго агульнапольскага краязнаўчага руху.

На пашырэнне і актывізацыю дзеінняў па ахове помнікаў мінулага на тэрыторыі Палескага ваяводства было накіравана распараджэнне староствам Палескага ваяводдз (1 лют. 1922 г.), якое абавязвала староства распачаць дзеіненні па дакладнаму і поўнаму апісанню рэчаў, якія знаходзіліся ў старых

палацах і дзяржаўных будынках, а таксама абавязвала пачаць пошук сродкаў на забеспячэнне іх аховы і кансервацыю [7, с. 9]. Усімі працамі па даследаванні і ахове помнікаў мінулага на тэрыторыі Палескага ваяводства, кіраваў аддзел мастацтва і культуры пры Палескім ваяводскім праўленні, які ўваходзіў у склад адміністрацыйнага аддзела і падчас адсутнасці кіраўніка [кансерватара], яго паўнамоцтвы выконваў намеснік рэферэнта адміністрацыйнага аддзела. З гэтай каардынацыі ўсяго краязнаўчага руху ў межах ваяводства, рэферэнт культуры і мастацтва Палескага ваяводскага праўлення заставаўся ў цесным кантакце з мясцовымі рэгіянальнымі аддзеламі ПКТ і імкнуўся праз іх далучыць іншыя грамадскія арганізацыі да справы апекі над помнікамі мінулага Палесся [8, а. 101].

Акрамя заклікаў да заходнебеларускага грамадства, у краязнаўчую дзейнасць на гэтай тэрыторыі меркавалася ўключыць непасрэдна і прадстаўнікоў мясцовых органаў улад, што ажыццяўлялася праз стварэнне заканадаўчых умоў для кіравання рэгіянальнай адміністрацыяй краязнаўча-даследчай працай на падуладнай тэрыторыі. З 1 студзеня 1928 г. на тэрыторыі Палескага ваяводства пачала дзейнічаць новая Бюрова інструкцыя старостваў па якой нагляд за справамі розных таварыстваў і арганізацый у межах павета ажыццяўляў палітычны аддзел рэферата агульнай адміністрацыі і грамадскай бяспекі староства, за школьную справу, культуру і мастацтва адказваў грамадска-адміністрацыйны аддзел рэферата агульнай адміністрацыі і грамадскай бяспекі, а за падтрымку развіцця народных промыслаў – прамысловы аддзел адміністрацыйна-карнага рэферата [9, а. 2–52].

У пачатку 1930 г. Навагрудскае ваяводства таксама атрымала новы арганізацыйны статут старостваў, згодна з якім нагляд за навукова-даследчай дзейнасцю мясцовых таварыстваў краязнаўчага профілю, а таксама дзеянні па падтрымцы краязнаўчага руху на тэрыторыі староства знаходзіліся ў кампетэнцыі аддзелаў і рэфератаў, арганізацыйная будова і функцыі якіх былі запазычаны ў Палескага ваяводскага праўлення [10, а. 2]. Адзначаныя прадстаўніцтва органаў мясцовай улады выконвалі пераважна кантралюючую функцыю ў адносінах да арганізацый і устаноў, якія планавалі займацца краязнаўчай дзейнасцю на тэрыторыі Заходняй Беларусі, а таксама выступалі праваднікамі агульнапольскай палітыкі па ўключэнню беларускага насельніцтва ў поле ўздзеяння польскіх культурна-гістарычных каштоўнасцей.

Яшчэ адным кірункам палітыкі рэгіянальных органаў польскай улады ў адносінах да краязнаўчага руху на тэрыторыі Заходняй Беларусі з’яўлялася стварэнне спрыяльных умоў для павелічэння тут колькасці прапольскіх грамадскіх краязнаўчых аб’яднанняў, а таксама фінансавая падтрымка краязнаўчай дзейнасці польскіх дзяржаўных арганізацый на тэрыторыі заходнебеларускіх паветаў. У першую чаргу фінансавую дапамогу атрымалі мясцовыя аддзелы ПКТ, Палескае ТДНП, Палескае навуковае таварыства і гурткі ТРУЗ, якім згодна з пастановай аддзела культуры і мастацтва Палескага

ваяводскага праўлення ад 1929 г. выплачваліся сродкі з бюджэтаў павятовых сеймікаў пад № 7 (сродкі на развіццё культурнага руху і мастацтва) для падтрымкі мясцовай краязнаўчай дзейнасці (суды ўваходзіла апека над помнікамі, выдаткі на рэстаўрацыю, праца над манаграфіяй павета) [11, а. 65].

Працягам палітыкі падтрымкі польскіх і абмежавання колькасці ўласна беларускіх краязнаўчых таварыстваў стала выданне Палескім ваяводам у 1929 г. цыркуляра аб арганізацыі павятовых краязнаўчых таварыстваў па якому старасты павінны былі схіляць беларускае насельніцтва выключна да арганізацыі рэгіянальных аддзелаў ПКТ, а ў мясцовасцях, дзе апошнія ўжо існавалі, старасты на адміністрацыйным узроўні павінны былі падтрымаць іх дзейнасць [12, а. 6]. Мясцовай адміністрацыяй станюча ўспрымалася краязнаўчая дзейнасць толькі ў наступных накірунках: апека над помнікамі культуры мінулага ў шчыльным узаемасупрацоўніцтве з рэферэнтам спраў культуры і мастацтва Палескага ваяводскага праўлення; збор і апрацоўка матэрыялаў для падрыхтоўкі манаграфіі паветаў; апрацоўка інфармацыі, карыснай для развіцця турыстычнага руху на Палессі. Узгаданы цыркуляр аб арганізацыі павятовых краязнаўчых таварыстваў быў падмацаваны ў 1933 г. агульнапольскім законам «Аб апецы над публічнымі зборамі», які абавязваў палескія ўлады таксама спрыяць і развіццю рэгіянальных музеяў, як інстытуцый па рэалізацыі праграмы дзяржаўнага выхавання аўтахтоннага насельніцтва. Такага кірунку падтрымкі краязнаўчага руху на падуладных тэрыторыях прытрымліваліся і кіраўнікі іншых заходнебеларускіх ваяводстваў, што было зафіксавана ў адпаведных цыркулярах і распараджэннях.

Адчувальнай праблемай для рэгіянальных органаў улад Заходняй Беларусі з’яўлялася павелічэнне колькасці выпадкаў вывазу каштоўных помнікаў мінулага і першабытнай гісторыі, асабліва з памежных паветаў. Актывізацыя працы ваяводскіх органаў улады ў галіне правядзення дзейнасці па забароне самавольных раскопак і спыненню вывазу культурна-гістарычных помнікаў за межы краіны адбылася толькі пасля звароту 31 мая 1931 г. Люблінскага акруговага аддзела мастацтваў да міністра ВПА [13, а. 14]. Аднак нягледзячы на карныя загады ваяводскай адміністрацыі, гандаль культурна-гістарычнымі помнікамі, скрадзенымі з палацаў і дзяржаўных памяшканняў яшчэ падчас ваеннага ліхалецця, захаваўся амаль да восені 1939 г. як пэўная рыса, што адлюстроўвала складаныя эканамічныя ўмовы, у якіх знаходзілася заходнебеларускае насельніцтва.

Такім чынам, дзейнасць мясцовых органаў улад па падтрымцы і пашырэнню краязнаўчага руху на тэрыторыі Заходняй Беларусі ажыццяўлялася ў рэчышчы агульнадзяржаўнага заканадаўства II Рэчы Паспалітай, падмацаванага рэгіянальнымі нарматыўнымі актамі ваяводскай адміністрацыі. Асноўнай мэтай дзейнасці мясцовых органаў улад у справе распаўсюджвання ідэй краязнаўства на падуладных тэрыторыях з’яўлялася актывізацыя інтэлектуальнага руху ў правінцыі і праца па прымусоваму ўключэнню заходнебеларускага насельніцтва ў працэс вывучэння і захавання агульнапольскіх культурных

каштоўнасцей. Гэта дасягалася шляхам стварэння спрыяльных умоў для развіцця пераважна прапольскіх грамадскіх краязнаўчых аб'яднанняў, а таксама фінансавая падтрымка іх краязнаўчай дзейнасці на тэрыторыі заходнебеларускіх ваяводстваў.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Статуты саюзаў польскага настаўніцтва // Занальны Дзяржаўны архіў Мінскай вобласці ў Маладзечна. – Фонд Р-436. – Воп. 1. – Адз. зах. 460.

2. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. “Prawo o stowarzyszeniach” // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1932. – № 94. – S. 1947–1953.

3. Rozporządzenie Ministra Wyznań religijnych i oświecenia publicznego z dnia 30 kwietnia 1933 r. o stowarzyszeniach akademickich // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1933. – № 30. – S. 627–629.

4. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia publicznego z dnia 16 stycznia 1934 r. w sprawie zmiany niektórych postanowień Rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia publicznego z dnia 30 kwietnia 1933 r. o stowarzyszeniach akademickich // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1934. – № 6. – S. 106.

5. Rozporządzenie Ministra Wyznań religijnych i oświecenia publicznego z dnia 14 października 1937 r. o stowarzyszeniach akademickich // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1937. – № 78. – S. 1426–1430.

6. Muzeum w Grodnie. Zarys dziejów powstania i rozwoju 1920–1922. – Grodno: “Ryccerz niepokalanej”, 1923. – 44 s.

7. Okólnik wojewody do starostów w sprawie ochrony przedmiotów zabytkowych w dawnych pałacach i gmachach państwowych // Dziennik Urzędowy województwa Poleskiego. – 1921. – № 10. – S. 9.

8. Цыркуляры Міністэрства веравызнанняў і народнай асветы, справаздачы аб дзейнасці аддзела культуры // Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Фонд 1. – Воп. 1. – Адз. зах. 489.

9. Інструкцыя бюро для старостваў Палескага ваяводства на 1928 г. // Архіў новых актаў у Варшаве. – Фонд 976. – Адз. зах. 35.

10. Справаздача Навагрудскага ваяводы за 1930 г. аб агульным стане ваяводства // Галоўны архіў старажытных актаў у Варшаве. – Фонд III. – Адз. зах. 413. 11.

11. Цыркуляры Міністэрства веравызнанняў і народнай асветы, справаздачы аб дзейнасці аддзела культуры // Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Фонд 1. – Воп. 1. – Адз. зах. 489.

12. Цыркуляры Палескага ваяводы аб арганізацыі павятовых краязнаўчых таварыстваў // Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Фонд 1. – Воп. 2. – Адз. зах. 2403.

13. Квартальныя справаздачы аб дзейнасці Люблінскага аддзела мастацтва на тэрыторыі Люблінскага, Валынскага і Палескага ваяводстваў // Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Фонд 1. – Воп. 1. – Адз. зах. 892.

(Дата падачы: 20.02.2020 г.)